

สิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลาม : ศึกษารณีกการปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี

อ้อมใจ วงษ์มณฑา

คอลัมน์พิเศษ “ย่อยวิถยานิพนธ์” ฉบับนี้ จะบอกเล่าเกี่ยวกับสิทธิของภริยาในยุคก่อนอิสลามโดยเฉพาะในยุคญะฮิลียะฮ์ก่อนอิสลามจากกล่าวได้ว่าสิทธิของภริยามีน้อยมาก และยังคงถูกดขี่ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เมื่อสามีตาย ภริยาต้องตกเป็นของพ่อของสามี และหากพ่อของสามีไม่ต้องการ สามารถบังคับให้นางสมรสกับชายอื่น โดยพ่อของสามีเป็นผู้ได้ค่าสินสอดทั้งหมด หากพ่อของสามีไม่ต้องการและไม่บังคับให้สมรสใหม่ นางต้องอยู่เป็นหม้ายไปจนตาย และทรัพย์สินที่นางมีอยู่ต้องตกเป็นมรดกของพ่อสามีทันที ครั้นเมื่ออิสลามถูกประทานลงมาเป็นศาสนาที่ประกาศอย่างชัดเจนในการให้ความเป็นธรรมและความเสมอภาค เอาใจใส่ให้เกียรติแก่สตรีทั้งในฐานะที่เป็นภริยาและในฐานะอื่น ๆ โดยสตรีคนแรกที่ถูกสร้างมาบนโลกนี้คือ หะวาล์ ซึ่งมาในฐานะเป็นภริยาของอาดัม เพื่อทั้งสองจะได้ดำเนินชีวิตตามกรอบกฎเกณฑ์ที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดไว้ให้

ปฏิบัติ มีคำสั่งและข้อห้ามจากพระองค์ และหะวาอีย์
ในฐานะภริยาก็มีสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน
และมีความเสมอภาคในการรับผิดชอบต่อการกระทำ
ของตน ภริยาเป็นผู้ต้องปฏิบัติตาม

คำสอนของอิสลามเหมือนสามีมี่และเป็น
ผู้มืบทบาทสำคัญต่อสถาบันครอบครัว มีส่วน
รับผิดชอบในการสร้าง รักษาความมั่นคง ความ
ยั่งยืนและความสงบสุขให้แก่ครอบครัวและสังคม
ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้เป็นผลงานของ นายอาหมัด
อัลฟารีดีย์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอิสลาม
ศึกษา พ.ศ. 2549 ที่เลือกจังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่
ศึกษา เนื่องจากเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่ชายแดน
ภาคใต้ที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม
และมีลักษณะเฉพาะในหลาย ๆ ด้าน แตกต่างจาก
พื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติศาสนกิจ
ชาวมุสลิมในพื้นที่นี้มีแบบแผนการดำเนินชีวิต
ประจำวันตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเสมือน
ธรรมเนียมชีวิตของพวกเขา เพราะอิสลามไม่ได้เป็น
เพียงศาสนาที่ประกอบด้วยหลักการปฏิบัติและ
วัฒนธรรมอิสลามเป็นทางดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์
และไม่ได้จำกัดขอบเขตเพียงเรื่องส่วนตัวเท่านั้น
หากแต่ยังครอบคลุมทุก ๆ ด้านของชีวิตสังคมอีก
ด้วย และพวกเขามีความยึดมั่น เคร่งครัดในศาสนา
อิสลามมากกว่าชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคอื่น ๆ มี
ความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ของ
ศาสนาอันเนื่องจากปัจจัยแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้ง
ในส่วนบุคคล ครอบครัวและสังคม ซึ่งแสดงให้เห็น
ว่าชาวไทยมุสลิมภาคใต้ทั้งชายและหญิงมีความ
เคร่งครัดยึดมั่นในหลักการศาสนา ทั้งนี้เพื่อจะได้
ทราบถึงการปฏิบัติหน้าที่และการได้ซึ่งสิทธิของ
ภริยาตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันว่าเป็นไปตาม
ที่กฎหมายอิสลามกำหนดไว้หรือไม่ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลจากการศึกษามาส่งเสริม

การสร้างครอบครัวมุสลิมที่สมบูรณ์ มั่นคงและ
ยั่งยืน เป็นประโยชน์ต่อสถาบันครอบครัวและ
ผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและแนวทาง
พัฒนาครอบครัวในอนาคตต่อไป

ผลงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงลักษณะ
ของสิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลาม
และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยา
ตามกฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี โดยศึกษา
ข้อมูลจากเอกสารอัลกุรอาน หนังสือตฟซีร์ อัลหะดีษ
หนังสือกฎหมายอิสลามต่าง ๆ และตำราอื่น ๆ
ผลการศึกษาพบว่าความยึดมั่นในหลักการอิสลาม
ของคู่สมรส ไม่ว่าจะชายหรือหญิง โสัดหรือสมรสแล้ว
จำเป็นต้องยึดมั่นในหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด
และปฏิบัติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามคำบัญชา
ของอัลลอฮ์ ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ
และหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลามของ
คู่สมรสอยู่ในระดับปานกลาง นับว่าดีกว่าฐานะ
การศึกษาของมุสลิมในจังหวัดปัตตานีเมื่อ 5-10
ปีก่อน

การปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยา ตามกฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี มีการเสนอแนะให้ หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการอบรม หรือจัดให้มีการสอนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยาให้แก่คู่สมรส เพราะหากมีความไม่เข้าใจกันในการดำเนินชีวิตคู่ จะนำมาซึ่งสาเหตุของการหย่าร้าง

สิทธิของภริยาในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากสามีประเภทอาหารการกินครบสมบูรณ์ตามกฎหมายอิสลาม เพราะสิทธิประเภทอาหารการกินเป็นสิทธิสำคัญอันดับแรก ถ้าภริยาไม่ได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูประเภทนี้ อย่างเหมาะสมแสดงว่าสามีบกพร่องและปล่อยปละละเลย ไม่รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน มีความผิดและเป็นบาป ส่วนค่าอุปการะเลี้ยงดูประเภทเสื้อผ้าและเครื่องใช้ต่าง ๆ กฎหมายอิสลามกำหนดให้ภริยาได้รับสิทธิเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็นที่จะต้องมีไว้สำหรับที่อยู่อาศัยภริยาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองและของสามี อาจเป็นเพราะว่าที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับภริยาเพื่อปิดบังจากสายตาของมนุษย์ การปฏิบัติเรื่องส่วนตัวระหว่างสามีภริยาและเพื่อปฏิบัติงานต่าง ๆ

การได้รับการปฏิบัติจากสามีด้วยดีทั้งด้านการพูดจาประจำวัน การเอาใจใส่ต่อสิทธิต่าง ๆ ของภริยาและการให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของภริยา อาจเป็นเพราะว่าการปฏิบัติด้วยดีต่อกันเป็นสิทธิร่วมระหว่างสามีภริยา ในเมื่อภริยาปฏิบัติด้วยดีต่อสามีทางฝ่ายสามีก็จะปฏิบัติด้วยดีเช่นเดียวกันต่อภริยาของเขา

การได้รับคำแนะนำสั่งสอนจากสามีบ่อย อาจเป็นเพราะว่าสามีบางรายไม่มีความรู้เพียงพอที่จะสอนให้แก่ภริยาหรือสามีบางรายมีความรู้เพียงพอที่จะสอนให้แก่ภริยาแต่ไม่มีเวลา เนื่องจากมีงานและติดภารกิจอื่น ๆ ซึ่งทำให้มีผลไม่น้อยต่อสิทธิภริยาในด้านนี้ ดังนั้นสามีควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในเรื่องนี้ เนื่องจากปัจจุบันการสอนและเผยแพร่ศาสนา มีการกระจายแพร่หลายมากในมัสยิด บรรดาผู้รู้ได้ทำหน้าที่สอนศาสนาอิสลามและบรรยายธรรมอย่างไม่ขาดสาย

สิทธิในการมีส่วนร่วมทางสังคมนอกครัวเรือน ทั้งการเข้าร่วมงานเลี้ยงต่าง ๆ ในการพบปะระหว่างมุสลิมะฮ์ด้วยกัน ไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและเข้าร่วมงานศพ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคม ภริยาขอมมีสิทธิเข้าร่วมในฐานะสมาชิกของสังคมต้องอยู่ร่วมกันเพื่อความใกล้ชิดและความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

การเชื่อฟังและปรนนิบัติสามี ซึ่งภริยาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของสามี ให้การยอมรับสามีเป็นผู้นำครอบครัวเป็นไปตามที่อิสลามกำหนดไว้ให้สามีเป็นผู้นำ เป็นผู้รับผิดชอบดูแลภริยา

การดูแลรักษาทรัพย์สินของสามี ซึ่งภริยาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินของสามีอย่างดี โดยจะเก็บรักษาไว้ที่บ้านมากกว่าที่อื่น อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางมีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำนา ทำสวน รับจ้าง และค้าขาย ซึ่งอาจไม่มีทรัพย์สินเงินทองมากมายที่จำเป็นต้องเก็บไว้ที่ธนาคาร ประกอบกับคนมุสลิมส่วนใหญ่ไม่นิยมฝากเงินไว้ที่ธนาคารทั่วไปกลัวว่าจะเกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย และภริยาส่วนใหญ่ไม่เคยเอาทรัพย์สินของสามีที่ไม่ใช่ค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นเพราะว่าภริยาเชื่อฟังสามีและมีความเชื่อว่าการเอาทรัพย์สินของสามีนอกเหนือจากค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นสิ่งต้องห้ามในกฎหมายอิสลาม ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและเป็นบาปด้วย

การดูแลอบรมบุตร ภริยาส่วนใหญ่เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ดูแลอบรมบุตร เอาใจใส่เรื่องสุขภาพของบุตร เมื่อบุตรเจ็บป่วยไม่สบายนำไปหาแพทย์ สอนอัลกุรอานให้แก่บุตร หรือไม่ก็ให้บุตรไปเรียนกับผู้สอนอัลกุรอานใกล้บ้าน มีการแนะนำสั่งสอนบุตรให้ปฏิบัติศาสนกิจประจำวันโดยเฉพาะการละหมาด

5 เวลา การถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน เป็นต้น พร้อมอบรมให้บุตรมีระเบียบวินัยและมารยาทที่ดีงามในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนงดดื่มแอลกอฮอล์ให้มีความประพฤติดี

การปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยา ตามกฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานีมีการเสนอแนะให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการอบรม หรือจัดให้มีการสอนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของภริยาให้แก่คู่สมรส เพราะหากมีความไม่เข้าใจกันในการดำเนินชีวิตคู่จะนำมาซึ่งสาเหตุของการหย่าร้าง เช่น สาเหตุที่เกิดจากภริยาไม่เชื่อฟังและไม่ปรนนิบัติสามี สามีใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีภริยา หรือสามีไม่ยอมจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ภริยา หรือหึงหวงมากเกินไปโดยไม่มีเหตุผล ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่มาจากสาเหตุหลักคือความไม่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้นการแก้ไขในเรื่องนี้คือทุกฝ่ายต้องรู้จักนิสัยใจคอซึ่งกันและกันและพยายามปฏิบัติตามหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างจริงจังด้วยความเต็มใจ มีความอดทน มีจิตสำนึกและยำเกรงต่ออัลลอฮ์ มีบางครอบครัวที่ภริยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากภริยาบางรายมีความจำเป็นทางการเงิน และเพื่อหารายได้เสริมแก่ครอบครัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฐานะครอบครัวยากจน ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ภริยาจะออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะคู่สมรสบางคู่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรหลายคนทำให้ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ หรือบางครอบครัวสามีไม่สามารถหารายได้ให้แก่ครอบครัวได้เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพ เป็นต้น แต่ภริยาต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขต่าง ๆ ของกฎหมายอิสลาม เช่น ต้องขออนุญาตจากสามี ต้องแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม ต้องไม่ปะปนหรืออยู่ร่วมกับผู้ชายอื่นที่กฎหมายอนุญาตสมรสกันได้ และงานที่นางทำนั้นไม่เป็นที่เสียหายแก่นาง

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าเป็นอย่างมากในการเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐ โดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวให้ครบในทุกชุมชนเพื่อเสริมสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งโดยเน้นการอบรม ให้ความรู้ ส่วนหนึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยครอบครัวสำหรับในภาคใต้ควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอิสลามโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยา รวมทั้งรัฐโดยกระทรวงยุติธรรมควรให้มีการแปลหนังสือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับหลักกฎหมายอิสลามที่โต๊ะยุติธรรมใช้พิจารณาและตัดสินคดีของชาวมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ในปัจจุบัน โดยให้แปลเป็นภาษามลายูยาวีและแจกให้ทุกครอบครัวในชุมชนมุสลิมภาคใต้ที่นิยมใช้ภาษามลายูสี่สารเป็นประจำ

เอกสารอ้างอิง

อาหมัด อัลฟารีดี. (2549). **สิทธิและหน้าที่ของภริยาตามกฎหมายอิสลาม: ศึกษากรณีการปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ปัตตานี.